

Effectmeting

Beelden in de Storm

Effectmeting Beelden in de Storm

1 Korte omschrijving van het advies

Naar aanleiding van het voornemen van het college van Burgemeester en Wethouders om, op advies van de commissie Internationale Beelden Collectie, het beeld 'Santaclaus' van de Amerikaanse beeldende kunstenaar Paul McCarthy te plaatsten ontstaat in de gemeenteraad en daarbuiten in 2005 en 2006 een felle polemiek. Het beeld komt uiteindelijk tijdelijk terecht op de binnenplaats van Museum Boijmans Van Beuningen. Naar aanleiding van deze gang van zaken neemt de gemeenteraad een motie (de motie Kneepkens) aan waarin het College wordt verzocht aan de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur advies te vragen inzake de vraag of er meer draagvlak moet komen bij de plaatsing van beelden in de stad en zo ja, hoe dan.

In het advies onderzoekt de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur de vraag wat het begrip draagvlak in relatie tot kunst in de openbare ruimte betekent, welke ervaringen bij vormen van betrokkenheid van omgeving en bevolking elders zijn opgedaan en hoe daar door gezaghebbende personen en instellingen over gedacht wordt. Tevens wijdt de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur een uitgebreide analyse aan de gegroeide relatie tussen het Centrum voor Beeldende Kunst Rotterdam en haar onderafdeling Beeldende Kunst in de Openbare Ruimte en de daaruit voortgekomen, aanvankelijk als tijdelijk bedoelde commissie Internationale Beelden Collectie.

De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur trekt de conclusie dat het een goede zaak is om de omgeving meer bij de plaatsing van beelden te betrekken, al moet dat niet het karakter van directe inspraak hebben. De vraag is of de in de praktijk los van het Centrum voor Beeldende Kunst Rotterdam opererende commissie Internationale Beelden Collectie in dat opzicht juist functioneert. Om meer helderheid te krijgen bepleit de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur een meer sturende rol van de directeur van het Centrum Beeldende Kunst die een beleidsnota moet opstellen waarin het totale beleid met betrekking tot het plaatsen van kunst in de openbare ruimte aan de orde moet komen. In de beleidsnota moet volgens het advies van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur zowel ruimte zijn voor de meer directe vormen van omgevingsbetrokkenheid zoals de afdeling Beeldende Kunst Openbare Ruimte (BKOR) die nastreeft en de plaatsing van beelden van internationaal vermaarde kunstenaars in het centrum van de stad zoals tot op heden gerealiseerd door de commissie Internationale Beelden Collectie. Wel moeten die twee vormen van invulling van de openbare ruimte beter op elkaar worden afgestemd en beter worden gelegitimeerd. De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur voert een pleidooi voor goed opdrachtgeverschap waarbij er zowel aandacht is voor de kwaliteit van het beeld als voor de kwaliteit van het proces waarlangs het project gerealiseerd wordt. Draagvlak wordt zowel door beide factoren beïnvloed.

2 Gang door het gemeentelijk apparaat

Het advies *Beelden in de Storm* was een rechtstreeks antwoord op de vraag gesteld in de motie Kneepkens naar een onderzoek naar het draagvlak voor kunst in de openbare ruimte. Op 10 november 2005 had de gemeenteraad deze motie aangenomen. De motie werd ingediend naar aanleiding van de behandeling van de uiteindelijke plaatsing van het beeld 'Santaclaus' op de binnenplaats van Museum Boijmans Van Beuningen (26 september 2005) en gebeurtenissen die daaraan vooraf gingen. Op 28 februari 2005 had naar aanleiding van de voorgenomen plaatsing van

het beeld een eerste debat plaats gehad. Dit debat en de daaruit resulterende motie is in het advies van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur meegenomen. Dit advies kwam uit in juli 2006. In een eerste reactie op het advies stelde het College in november 2006 dat zij de uitgangspunten van de Raad onderschreef. Een goed beleid voor kunst in de openbare ruimte, aldus het College, is een prioriteit: het verhoogt de aantrekkelijkheid van de stad, moet bijdragen aan de creatieve economie en aan het publieksbereik van cultuur, met name bij jongeren. Het College vond draagvlak van belang maar meende dat dit in balans moest zijn met de autonome waarde van de kunstwerken. Dat onderscheid wordt in het advies terecht gemaakt, aldus het College.

Het College stelde voor meer aandacht te gaan besteden aan communicatie en educatie over kunst en kunstuitingen - dit geldt dus ook voor de activiteiten van Centrum Beeldende Kunst en de commissie Internationale Beelden Collectie. Er was volgens het College alle reden om juist nu goed te kijken naar beide organisaties en hun werkwijze en ook de positie van de commissie Internationale Beelden Collectie tegen het licht te houden. Afstemming en een gezamenlijke visie, alsmede goede verantwoording van gemaakte keuzes en besteding van middelen vond het College in navolging van het advies van de Rotterdamse Raad van groot belang.

Het College stelde voor om - enigszins in afwijking van de aanbeveling van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur - de directeur van het Centrum Beeldende Kunst én de voorzitter van de commissie Internationale Beelden Collectie te verzoeken, een gezamenlijke beleidsvisie te formuleren op kunst in de openbare ruimte en daarbij gericht in te gaan op aanbevelingen van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur. De Raad had dit graag primair aan de directeur van het Centrum Beeldende Kunst overgelaten.

Op 31 januari 2007 reageerde het College op zowel de motie Kneepkens als het door de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur uitgebrachte advies in de vorm van een afdoeningsbesluit en een ontwerpvoorstel. In het afdoeningsvoorstel gaf het College aan de volgende uitgangspunten van het advies te onderschrijven:

- goed beleid voor kunst in de openbare ruimte is een prioriteit voor het College;
- draagvlak van het publiek is van belang, maar wel in goede balans met de autonome waarde van de kunstwerken;
- een sterke inzet op communicatie en educatie over kunst en kunstuitingen;
- een betere afstemming van de activiteiten van de Internationale Beelden Collectie en het Centrum Beeldende Kunst om te komen tot een gezamenlijke beleidsvisie, gebruikmakend van de aanbevelingen van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur. Het College gaf tevens aan dat de gemeenteraad over die gezamenlijke beleidsvisie zou worden geïnformeerd.

Het College adviseerde de gemeenteraad om de motie nog niet af te doen maar eerst een beleidsvisie te ontwikkelen op basis van door de directies van het Centrum Beeldende Kunst en Internationale Beelden Collectie in te nemen standpunten zodat er een debat in de geest van de motie kan plaatsvinden. In het debat in de commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur was een ruime meerderheid van de commissie van mening dat het beleid van het Centrum Beeldende Kunst en de commissie Internationale Beelden Collectie inzake de plaatsing van kunst in de openbare ruimte beter op elkaar afgestemd zou moeten zijn. Er viel zelfs twijfel te bespeuren over de noodzaak van het afzonderlijk voortbestaan van de commissie Internationale Beelden Collectie. De wethouder liet in zijn beantwoording er overigens geen enkele onduidelijkheid over bestaan dat over de noodzaak van het voortbestaan van de commissie Internationale Beelden Collectie - gelet op haar betekenis en verdiensten - met hem niet te discussiëren viel.

Op 17 april kwam de mededeling van het College dat de reactie van de directeurs van Centrum Beeldende Kunst en Internationale Beelden Collectie bij het College

waren binnengekomen en dat de inhoud van deze reacties aanleiding gaf tot nader overleg. Agendering van deze reacties en de visie van het College daarop kon voor de zomer van 2007 niet meer gerealiseerd worden. Een voorstel tot afdoening van de motie Kneepkens alsmede een voorstel tot plaatsing van het beeld 'Santaclaus' zou de leden van de raad in de tweede helft van juni 2007 worden toegestuurd. In juni kwam van het College de mededeling dat na de zomer een voorstel te verwachten is. Tevens zal in september a.s. een voorstel gedaan worden tot plaatsing van het beeld 'Santaclaus'.

3 Waarneembare effecten

Zowel van de kant van het Centrum Beeldende Kunst als de Internationale Beelden Collectie is met de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur contact gezocht. Van de kant van de Internationale Beelden Collectie geschiedde dit door de nieuw benoemde secretaris, Dees Linders. Van de kant van het Centrum Beeldende Kunst geschiedde dit door de directeur, Ove Lucas. Het uitbrengen van het rapport viel ongeveer samen met het aftreden van de voorzitter van de Internationale Beelden Collectie, Aaron Betsky, die naar Amerika verhuisde en het aantreden van Hans Anderson. Lucas en Andersson hebben ook met elkaar contact gezocht.

Concrete resultaten en acties:

Het College kondigt voor de zomer een andere discussie over de samenwerking tussen Internationale Beelden Collectie en Centrum Beeldende Kunst aan, alsmede een voornemen t.a.v. plaatsing van 'Santaclaus'.

Publiciteit: Het advies *Beelden in de Storm* verscheen in juli 2006, en ging vergezeld van persberichten naar de bekende media. Alleen het AD besteedde summier aandacht aan het persbericht. Van een continuering van het maatschappelijke debat over de toekomst van de Internationale Beelden Collectie of over de mogelijke plaatsing van 'Santaclaus' was dus zeker geen sprake. Daarna bleef het maanden stil totdat het College in november met een eerste reactie kwam. Die reactie bleef in de pers onbesproken, evenals de opeenvolgende behandelingen en discussies in de commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur. De behandeling in de commissie als zodanig was overigens wel serieus. Op een openbare bijeenkomst in februari 2007 beklagde het inmiddels voormalige raadslid Kneepkens zich er over dat hij over de discussie over zijn motie in de commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur volledig onkundig gehouden was.

4 Beoordeling

De publieke belangstelling voor het aan het advies gewijde debat in het najaar 2006 was groot. Zo'n 80 bezoekers volgden het debat in Boijmans Van Beuningen met onder andere Sjarel Ex en Peter Struycken.

5 Vervolgstappen

Nu het College voor de zomer van 2007 concrete stappen aankondigt is er vooralsnog geen aanleiding tot het nemen van nieuwe stappen of het opstellen van een vervolgadvisie.

Aanvulling juni 2008

Op 25 maart 2008 presenteert het college van Burgemeester en Wethouders de nota *Stedelijk Beeld Rotterdam Beeldenstad*. Het is tevens een reactie op de motie

Kneepkens. Het College noemt als bronnen op basis waarvan de notitie tot stand is gekomen de reacties van Centrum Beeldende Kunst en Internationale Beelden Collectie en het advies van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur. De notitie bespreekt de historie en huidige praktijk inzake kunst in de openbare ruimte van Rotterdam en de ambities voor de toekomst. Een aantal zaken worden aangescherpt. Zo krijgt de Internationale Beelden Collectie de opdracht meer aandacht aan het proces te geven in de zin dat men de opdracht krijgt om ieder project van een uitgekende communicatiestrategie te voorzien. Het Centrum Beeldende Kunst zal in haar participatieve projecten de artistieke kwaliteit van het product, het kunstwerk, moeten gaan waarborgen. Er wordt een verdeling van werkplekken in de stad voorgesteld en er wordt een aantal opdrachten voor de toekomst uitgezet, zoals een onderzoek naar de percentageregeling en een visie op ontzamen. Betrokken gemeentelijke diensten, Internationale Beelden Collectie en Centrum Beeldende Kunst zullen ruimte, locaties, financiën en projecten in de buitenruimte afstemmen. Daarbij gaat het om informatie-uitwisseling en draagvlakvergroting. Artistiek-inhoudelijke keuzes staan in dit overleg niet ter discussie. De aanbevelingen van het advies van de Raad zijn, aldus het schrijven, inmiddels door beide instellingen ter harte genomen en worden in de huidige praktijk toegepast. Voorgesteld wordt om één aanbeveling niet te implementeren: het advies om de verschillende benaderingen van Centrum Beeldende Kunst en Internationale Beelden Collectie in één gezamenlijke aanpak te verenigen. De Internationale Beelden Collectie richt zich op de verbijzondering van de publieke ruimte van de grootstedelijke stad en heeft vooral een extraverte benadering, gericht op de bezoeker. Het Centrum Beeldende Kunst richt zich op dezelfde stad maar dan vooral op de wijken en straten met een scherp oog voor de bewoners. Beide organisaties doen dit vanuit de plek en betekenis van een locatie en het gebruik ervan, een contextgevoelige werkwijze. Omdat beide invalshoeken samen voor de stad veel opleveren wil het College aan dit onderscheid niets veranderen. Wel moet een en ander verscherpt en beter afgebakend worden. Internationale Beelden Collectie gaat zich concentreren op de Coolingsingel-as, het Stationsgebied, het Laurenskwartier en de verlengde culturele as tot het Zuidplein. Het Centrum Beeldende Kunst richt zich op wijken en buurten en op pleinen en singels met een groter-dan-buurt werking. Op 14 mei 2008 presenteert de voorzitter van de commissie Internationale Beelden Collectie in de commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur de plannen voor plaatsing van het beeld 'Santaclaus' nabij de Koopgoot. "Het kruispunt van de Lijnbaan, de Koopgoot en de Van Oldenbarneveltstraat is nu een weinig tot de verbeelding sprekend plein," aldus voorzitter Hans Andersson. "Naast Burger King zorgt het voor identiteit. De plek doet recht aan de bedoelingen van de kunstenaar. Hij heeft Santa ontworpen als onderdeel van het stadsleven." De Ondernemersfederatie Rotterdam City is enthousiast. Een dag later lijken de opvattingen genuanceerder te liggen. Zowel de voorzitter van de winkeliersvereniging als de beheerder van het Koopgootgebied, Actis Retail, spreken zich tegen plaatsing op die plek uit. De gemeenteraad spreekt zich later dit jaar uit.

De commissie Internationale Beelden Collectie presenteert zich inmiddels met een eigen site: www.sculptureinternationalrotterdam.nl. Daarop is ook de database van Internationale Beelden Collectie te vinden met alle in de stad geplaatste beelden. In januari 2008 brengt de Amsterdamse Kunstraad de nota *Beheer en behoud van de Buitencollectie Amsterdam* uit. In een brief geeft de algemeen secretaris van de Raad aan dankbaar gebruik te hebben gemaakt van het advies van de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur over kunst in de openbare ruimte.